

Justitiedepartementet

Yttrande över remissen **Säkerhet och tillgänglighet vid val, SOU 2021:96**

Eskilstuna kommun har fått tillfälle att yttra sig över remissen *Säkerhet och tillgänglighet vid val*, SOU 2021:96, er beteckning Ju2022/00209.

Remissen har skickats ut under en period som är mycket intensiv för kommunens valadministration och med en remisstid på tre månader. Detta gör att Eskilstuna kommuns möjlighet till att ta del av och lämna synpunkter på remissen är begränsade.

Eskilstuna kommun lämnar följande yttrande över remissen.

Yttrande

3. Ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor i valadministrationen

Eskilstuna kommun delar utredningens bedömning att valsystemet har ett högt skyddsvärde och tillstyrker förslaget om att Valmyndigheten ska ha ett övergripande och sammanhållande ansvar för säkerhetsfrågorna inom valadministrationen.

4. En rutin för incidentrapportering

Eskilstuna kommun tillstyrker utredningens förslag om att en rutin för samlad incidentrapportering inom valadministrationen ska inrättas, samt att Valmyndigheten ska ha ansvaret för en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val.

Eskilstuna kommun tillstyrker också förslaget i avsnitt 4.9.3 om övriga delat av valadministrationens uppgift att rapportera in incidenter. Det är bra att det definieras vad som avses med en incident, men det kan ytterligare konkretiseras vad som ska rapporteras. Det krävs tydliga kriterier och definitioner på vad som är en incident och att små förseelser som är lätta att rätta till inte ska rapporteras.

Eskilstuna kommun anser däremot inte att rutinen för rapporteringen ska vara öppen för allmänheten. De flesta av de klagomål som tidigare rapporterats är kopplade till valsedelssystemet och i många fall okunskap hos väljarna om valsedelssystemet eller valsystemet i övrigt.

Eskilstuna kommun delar därför inte utredningens bedömning att det skulle bidra till att fel och andra avvikelser som rapporteras in omedelbart korrigeras samtidigt som det också kan bidra till att stärka den nationella lägesbilden gällande incidenter, förebygga spridning av missuppfattningar om valförfarandet och stävja desinformation. Kommunens bedömning är att resultatet av en incidentrapportering öppet för allmänhet och dessutom, som föreslås, utan krav på att rapportören ska uppge sin identitet, skulle få helt motsatt effekt och minska trovärdigheten för valets genomförande då incidenter rapporteras som inte är incidenter.

5. Överklagande av val

Eskilstuna kommun tillstyrker utredningens förslag i avsnitt 5.6.2 om krav på kontaktuppgifter till klaganden.

6. Valobservatörers status

Eskilstuna kommun har inget att erinra mot utredningens förslag om att det i vallagen införs en uttrycklig reglering och ackreditering av valobservatörers status. Det är dock väsentligt att regleringen i sak inte innebär någon inskränkning i allmänhetens rätt att övervaka röstmottagningen, varför detta tydligt bör framgå.

7. Väljargrupper med svårighet att utnyttja sin rösträtt

Eskilstuna kommun har inget att erinra mot utredningens förslag att det i vallagen tydliggörs att tillgänglighet vid val inte bara omfattar lokalernas beskaffenhet utan ett tillgängligt röstningsförfarande och tillgänglig information till väljarna.

Eskilstuna kommun noterar att utredningen pekar på att vårt nuvarande valedelsystem innebär särskilda svårigheter för personer med funktionshinder. Det är anmärkningsvärt att lagstiftaren istället för att utreda möjligheterna till ett nytt tillgängligt valedelsystem genomför ändringar som än mer försämrar tillgängligheten. De senaste ändringarna i vallagen med införandet av avskärmningar av valedelsällena och nu även att väljaren var för sig ska ta valedlarna har gjort det oerhört mycket svårare att hitta lokaler som är tillgängliga. De kommande valen får också utvisa vad bestämmelserna innebär avseende köer till röstmottagningsställena.

Eskilstuna kommun tillstyrker utredningens förslag att Valmyndigheten får i uppdrag att ta fram och upprätthålla en vägledning med samlade regler och rekommendationer för tillgänglighet vid val. Det är bra att Valmyndighets roll stärks och tydliggörs även på det här området.

Inför 2022 års val har ett samarbete mellan några kommuner och Myndigheten för delaktighet (MFD) lett till en utveckling av den checklista som MFD tidigare publicerat som stöd för valnämnderna i tillgänglighetsfrågor. Det arbete som har gjorts är bra och kan ligga till grund för ett fortsatt arbete inom Valmyndigheten. Eskilstuna kommun anser dock att samverkan med kommunerna inte nödvändigtvis behöver ske via Sveriges Kommuner och Regioner, utan också skulle kunna ske via de redan idag etablerade valadministrativa kommunnätverken.

Eskilstuna kommun har inget att erinra mot utredningens förslag i avsnitt 7.7.3 om att Valmyndigheten ska samla in och publicera uppgifter om röstmottagningsställenas

tillgänglighetsstatus och ambulerande röstmottagare. Kommunen vill dock framföra att detta kan innebära ökade kostnader för kommunerna.

Eskilstuna kommun tillstyrker utredningens förslag om att fler målgrupper ska kunna använda sig av ambulerande röstmottagare.

8. Väljare med synnedsättning

Eskilstuna kommun anser att ambitionen med att erbjuda förstöringshjälpmedel och belysningsförstärkning på alla röstmottagningsställen i grunden är bra. Det kommer dock att medföra betydande kostnader för kommunernas valnämnder som inte enbart är av engångskaraktär.

Eskilstuna kommun vill påpeka att även den här problematiken i grunden handlar om det svenska valsedelssystemet, som är i stort behov av en översyn.

9. Utlandssvenskar

Eskilstuna kommun tillstyrker förslaget om att utlandssvenskar som fallit ur röstlängden ska kunna förtidsrösta i Sverige och därigenom återupptas i röstlängden. Valmyndigheten bör få i uppdrag att ta fram instruktioner för hur detta hanteras i praktiken.

9.8.2 Digitala röstkort

Frågan om digitala röstkort och konsekvenserna rör inte enbart utlandssvenskar, utan får stor påverkan på kommunernas planering för förtidsröstningen. Eskilstuna kommun anser därför att detta borde utgöra ett eget kapitel i utredningen snarare än att ingå i kapitlet om utlandssvenskar.

Eskilstuna kommun delar utredningens förslag om att det ska vara möjligt att skicka röstkort digitalt till de väljare som har en elektronisk brevlåda. Det är i grunden också bra att det ska vara möjligt att använda adresskort vid förtidsröstning även inom Sverige om det inte går att skriva ut dubbletröstkort i lokalen.

Förändringen innebär dock förväntningar och indirekt krav på att kommunerna har möjlighet att skriva ut dubbletröstkort i samtliga röstningslokaler. Eskilstuna kommuns bedömning är att hanteringen av handskrivna adresskort och utskrift av dubbletröstkort kommer att leda till ett långsammare röstningsförfarande och köbildning i vissa lokaler. Det kan också komma att krävas fler röstmottagare vid förtidsröstningen, vilket innebär ökade kostnader för kommunerna.

I utredningen saknas en analys av konsekvensen med handskrivna adresskort. Det finns en uppenbar risk för ett ökat antal ogiltiga röster eftersom det i vissa fall kan vara svårt att tolka röstmottagarens handstil.

10. Val vid allvarliga fredstida kriser

Eskilstuna kommun delar utredningens bedömning att det bör tillsättas en utredning för att närmare överväga förutsättningarna för att införa särskilda regler i regeringsformen för de högsta statsorganens verksamhet vid fredstida nödsituationer eller kriser i samband med val. Detta bör ske skyndsamt.

11. Rekrytering och utbildning av röstmottagare

Eskilstuna kommun delar utredningens uppfattning om att frågan om rekrytering av röstmottagare behöver belysas. Det ställs allt högre krav på de som innehar uppdraget, samtidigt som de tjänstgör under en mycket kort period.

Övriga synpunkter

Utöver det som behandlas i betänkandet finns det andra delar i valsystemet som är angelägna att belysas. Eskilstuna kommun lämnar därför följande synpunkter.

Utred ansvar fördelningen inom valadministrationen

I utredningen konstateras i avsnitt 3.3 att den svenska valadministrationen med den nationella Valmyndigheten, länsstyrelserna och de kommunala valnämnderna inte är hierarkisk. Varje nivå ansvarar för sina respektive områden enligt vallagen.

Eskilstuna kommun anser att valadministrationen och de olika valmyndigheternas förhållande till varandra ses över. Framför allt bör Valmyndighetens och länsstyrelsernas roll utvärderas. Valmyndigheten är en förhållandevis liten myndighet och länsstyrelsernas resurser och kompetens vid genomförande av val kan ifrågasättas, vilket bland annat varit tydligt i länsstyrelsernas utbildningar för kommunernas valnämnder. Det har också förekommit att Valmyndigheten och länsstyrelserna i sitt stöd till valnämnderna ger olika besked kring tolkning av vallagen och andra valadministrativa frågor. Flera av de uppgifter som länsstyrelserna utför borde med fördel istället kunna utföras av en stärkt nationell valmyndighet.

Valmyndigheten har tagit fram ett antal vägledande ställningstaganden som är just vägledande, men inte styrande, för övriga delar av valadministrationen. Det finns i flera fall ett behov av mer styrning för att genomförandet av val ska bli mer likartat i hela riket.

Eskilstuna föreslår, utifrån ovanstående, att den svenska valadministrationen ska ses över. Utredningen bör särskilt se över länsstyrelsens roll och överväga om uppgifter och resurser bör överföras från länsstyrelserna till Valmyndigheten. Utredningen bör också överväga om Valmyndigheten ska ges befogenhet att utfärda föreskrifter, vilket då inte enbart är begränsat till säkerhetsområdet.

Valsedelssystemet

Eskilstuna kommun anser att en översyn av valsedelssystemet i sin helhet behöver göras. En stor del av de utmaningar och svårigheter som uppstår i samband med val kan hänföras till valsedelssystemet, vilket också blir uppenbart i det här slutbetänkandet, särskilt i avsnitten om incidentrapportering och väljare med synnedsättning. En annan aspekt är att möjligheten att trycka valsedlar är en av de största svårigheterna som skulle uppstå i samband med ett extra val till riksdagen.

Distribution av förtidsröster

Antalet förtidsröster är väldigt omfattande och många röster avges i slutet av förtidsröstningsperioden. Under valperioden är det korta tidsramar för distribution av röster och i slutet av valperioden finns det inga marginaler alls, vilket gör att

distributionen av röster är väldigt central i rösthanteringen. En organisation för dessa transporter måste vara mycket stabil.

Eskilstuna kommun delar Valmyndighetens farhåga i erfarenhetsrapporten från Europaparlamentsvalet 2019 om att det sannolikt kommer att uppstå fler omval på grund av röster som inte kommer fram i tid, om inga åtgärder vidtas för att förändra eller underlätta distributionen.

ESKILSTUNA KOMMUN